

3. Ismertetésem hibáztatja, hogy Sebestyén a Botond-mondát rosszul olvassa, mert a krónikás szerint Botond legkisebb a magyarok közt, ő szerinte pedig mondai óriás. Sebestyén azt állítja, hogy ez nem igaz. Idézzük Sebestyén könyvéből a két idevágó passzust: »*Botond kimozdult a hajdani óriások közül*« (167. l. új bekezdés, második mondat) és »Kadocsa és Szóárd, továbbá Lél és Bulcs . . . mellé bosszúállónak csak a krónikás állította oda a *rendelkezési állapotba jutott mondai óriást*« (t. i. Botondot. 168. l. első új bekezdés, második mondat.)

4. Vörösmarty bírálatának (Arany Elveszett alkotmányáról) olvasása. E^a pontra nézve Sebestyénnek igaza van: én tévedtem.

Ezen négy pont után következik a befejezés. Pusztán e négy pont alapján kimondja az ítéletet, — nem *bírálatom*, hanem *személyem fölött*. Azok az ismeretes irodalmi viszonyok, a melyekre Sebestyén hivatkozik, lehetetlenné teszik nekem — tisztességerzetem nem engedi — hogy bírálatának nagyszámú személyes támadásaira, durva gyalázásaira válaszoljak. Hogy azonban minden tendencia távol állott tőlem, azt nem kell hangoztatnom azok előtt, a kik irodalmi munkásságomat ismerik, és tudják, hogy bírálatom megírásakor, 1905. júliusában, még nem existáltak számomra azok a bizonyos »irodalmi viszonyok.« A kik meg nem ismernek, azok előtt kétségtelenné teszi bírálatomnak elismerő hangja, méltányoló tartalma. Ha valaki nem restelli a fáradságot, olvassa el azokat a bírálatokat, a melyeket akkor írtam Sebestyén munkáiról (1903. július; 1904. október), mikor még ő sem gondolt arra, hogy az »irodalmi viszonyok« megváltoznak: a ki megteszi, látni fogja, hogy az utolsó bírálatban több az elismerés, mint az előbbi kettőben, mert úgy találtam, hogy az utolsó kötet jobb elődeinél.

Ezek után azt hiszem, nyugodtan rábízhatom bárkire a döntést: reá szolgáltam e bírálatommal erre az elfogult támadásra, s vajjon kettőnk közül én vagyok-e az, a ki megtévelyítően botlottam és tudatosan ferdítettem? A »perfid« szó ellen pedig, a melynek kimondásához még akkor is a legnagyobb fokú elvakultság lett volna szükséges, ha Sebestyén vádjai alaposak lettek volna: határozottan tiltakozom és azt mint rosszindulatú ráfogást visszautasítom.

Budapesten, 1906. jan. 31.

CSÁSZÁR ELEMÉR.

KÉT ÁNTIKRITIKA.

I.

»A történetek után« legcsekélyebb okot sem találtunk arra, hogy t. dolgozó társunk Válaszának helyet ne adjunk; arra pedig még kevesebbet, hogy »a birói polczról egyszerűen leintsük«. Ilyesmit »a névtelenség álarcza alatt« sem követett el: neve alatt adott férfias Válasza pedig azt is bizonyítja, hogy Ő nem »tülekedett«. A leintést talán a »bizonyára elváró mindenki« kívánságára sem cselekedtük volna meg:

ha pedig arra kellett volna megtennünk, erre megint nem volt okunk, mert a szerzőn kívül, ily kívánsággal a »mindenki« közül senki sem állott elő.

Az Antikritika, czíme (*Perfid kritika*) s hangja miatt nem jelenhetett meg folyóiratunkban, s korántsem azért, mintha haragudtunk volna vagy haragudnánk. Részünkről még a szertelenül felemagzott önérzet kóróját is respektáljuk — a másik, vagy a harmadik határon, akár a folklóre bozítja között is: magját azomban nem vetjük s csemetéi ápolására nincs helyünk. Az ellen sincs kifogásunk, ha az a kóro a más ugarján ringatja azt a bizonyos kis madarat; még a Markalf szaladó kecskéjének se állanánk útjába, ha rágni akarná a kórót, a miért ez nem akarná ringatni a kis madarat. Férget, farkót, falut, farkast, a kakas majd elabajgat!

II.

Egy másik kakas a faluvégi cigánysor kjökken möddingjei dombján verte össze a két szárnyát s kukorikolta el magát. Talán hallották egymás szavát. Különben így tavaszfélen, mikor a Farkas-Raskó pályázat 50—60 (ez idén 56) pisenének szokott nyaka tekergetni, rendesen megszólal egy-egy, valamikor onnan elszabadult bába-kakas.

Miért húnyja be a kakas a szemét mikor kukorikol? Mert könyv nélkül tudja a mondókáját — mondja a találós mese. Ez a könyv nélkül való nagy bölcsesség Eloesser könyvében (6. l.) megláthatta volna, hogy a *L'enfant prodigue* után zárjel közt ott van (*Das verlorene Kind*). — Úgy? hát akkor: vak vezette a vakot! Nem úgy! A tékozló fiú históriáját annak idejében bizonyos Lukács nevű evangelista írta meg (XV. részében), a hol a megtért tékozló fiúról, annak örvendező atyja kétszer is (24. és 32. v.) mondja, hogy: az én fiam *elvezett* vala és megtaláltatott. Igaz, hogy Lukács könyve nem abban a 32 levelű bibliában van megírva, melylyel a cigánysoron »Víg a peták«-ot szoktak játszani: s így a kakastól bajos kívánni, hogy azt is tudja, a mi a nem 32 levelű bibliában van megírva. Eloesser, meg az ő kritikusa ezt tudta: az antikritikus, ha ebben kételkedik, forduljon felvilágosításért ahhoz az alakhoz, amely időtlen idők óta áll Lukács evangelista háta mögött. Tanulni senkitől sem szégyen.

Eloesser könyve 17. lapjáról azt is megtanulhatja, hogy a Rosserie am. *die Herrschaft der Unmoral*; 51. lapjáról meg azt, hogy *Er ist* (Donnay) *ein Talent, dem der Charakter fehlt*. Mással annak is nyomára akadhat, hogy Becque drámának »édition définitive«-je 1905-ben jelent meg, stb., stb.

Egyebekre nézve kívánjuk, hogy a Farkas-Raskó pályázat, a jövő évben örvendetesebb eredménnyel végződjék mint a milyennel végződött »ebben az esztendőben«!

sz.

